

§ 144

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle koskien luonnosta valtion kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

HEL 2024-011485 T 00 01 06

Lausunto

Helsingin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta antoi kaupunginhallitukselle maan hallituksen kulttuuripoliittisesta selontekoluonnoksesta seuraavan lausunnon.

Taustaa

Kulttuuripoliittinen selonteko on hallituksen eduskunnalle antama pitkän aikavälin strategia ja toimintasuunnitelma tästä yhteiskuntapolitiikan osa-alueesta. Selonteko käsittelee kulttuurin perustan säilyttämistä, uudistumista ja elinvoimaisuutta sekä kulttuuri- ja luovien alojen toimintaedellytyksiä niiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämiseksi. Selontekoluonnos (jatkossa selonteko) koostuu selonteko-osiesta (s. 1-34), joka ilmentää hallituksen yhteistä tahtotilaa, sekä liiteosasta (s. 35-72) joka on laaja nykytilanteen ja muutossuuntien kuvaus. Hallituksen tarkoituksena on antaa lopullinen selonteko eduskunnalle syysistunto-kaudella 2024.

Selonteon esittämät toimenpiteiden ovat luonteeltaan tavoitteellisia ja niiden halutaan auttavan hahmottamaan tulevaisuuden suuntaa ja mahdollistavan alan kehittymisen. Koska selonteon tarkoitus on katsoa jopa kahdenkymmenen vuoden päähän, asiakirjassa lähdetään siitä, että rakenteidenkin osalta etsitään proaktiivisesti kehitystä eikä sementoida kaikkea vanhaa.

Selonteon johdannossa korostetaan, että vaikka tämänhetkiset taloudelliset leikkaukset vaikuttavat koko kentän rakenteisiin ja toimintamahdollisuuksiin selontekoa ei kannata laatia nykyisen epävarmuuden lähtökohdasta vaan ennemminkin linjata tulevaisuudelle parhaita kasvun vaihtoehtoja ja painopisteitä. Näin ajatellen selonteko on laatijoidensa mukaan onnistunut, jos se lisää parlamentaarista ja sektorirajat ylittävää yhteisymmärrystä siitä millaista kulttuuria Suomeen halutaan rakentaa ja miksi se on meille tärkeää.

Selonteon mukaan ensisijaisten edellytysten tarjoajien - valtion, kuntien ja yksityisen sektorin - tulisi ottaa selonteko omakseen ja viedä sen ehdotuksia eteenpäin omassa toiminnassaan. Selonteko haluaa tarjota pirstoutunutta kulttuurialaa yhdistävän ja innostavan vision. Yksittäisenä asiakirjana selonteko ei vielä muuta mitään. Se tulee todeksi vasta,

kun kaikki kulttuuripolitiikan laajaan kenttään kuuluvat ihmiset ja tahot toteuttavat sen tavoitteita yhdessä. Viime kädessä selonteon toimenpiteiden toteutuminen mittaa koko työn onnistumista.

Selonteon aikahorisontti kurottaa 2040-luvulle saakka, joten se ulottuu hallituskausien ja lähivuosien vuosibudjetoitien yli. Selonteon kulttuuripolitiikan vision mukainen pitkän aikavälin kulttuuripolitiikka perustuu neljään tavoitteeseen, jotka perustuvat arvioon todennäköisistä kehityskuluista, joilla on keskeinen merkitys kulttuuripolitiikan tulevaisuuteen. Tavoitteiden saavuttamiseksi on kuvattu tarvittavat yhteiset linjaukset ja toimenpiteet, joiden pohjana on puolestaan laaja tutkimus- ja tilastoaineisto, asiantuntijalausunnat, yleisökeskustelut ja kuulemisiin perustuva tilannekuva.

Tiivistelmä selonteon sisällöstä

Selonteon alussa määritellään, miten selonteossa ymmärretään kulttuuri ja kulttuuripolitiikka ja sen tavoitteiksi määritellään:

- taiteen ja kulttuurin luomiseen sekä niihin osallistumiseen perustuvan demokraattisen yhteiskunnan vahvistaminen sekä
- ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävä tulevaisuuden rakentaminen.

Selonteon mukaan onnistuessaan kulttuuripolitiikka maksimoi kulttuurin tuottaman arvon, joka ilmenee sivistyksenä ja henkisenä pääomana, luottamuksena ja vahvana demokratiana sekä hyvinvointina ja kestäväenä taloutena.

Selonteossa kuvataan kulttuurin arvoketjuun kuuluvaksi seuraavat kokonaisuudet: kulttuuriperintö ja tieto, luovuus ja tuotanto, tuotanto ja levitys, jakelu ja markkinointi, kulutus, käyttö ja osallistuminen, tulkinta ja arvostus.

Kulttuuripolitiikan arvoketju nähdään selonteon mukaan koostuvaksi politiikkatoimista, jotka kohdistuvat näihin kulttuurin arvoketjun eri kohtiin, ja jatkuvat aina kulttuurin yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Kulttuuripolitiikka pyrkii mahdollistamaan kulttuurin arvoketjun toiminnan tavalla, joka tuottaa mahdollisimman paljon yhteiskunnallista arvoa.

Selontekoasiakirjassa kuvaillaan edellisen jäsentelyn mukaan kulttuuripolitiikan nykytilanne tiivistetysti tunnuslukuineen.

Kulttuuripolitiikan tavoitetila eli visio 2040-luvulle

Selonteon vision mukaan 2040-luvulla kulttuuri on Suomea vahvistava ja yhdistävä voima, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta. Onnistuneen kulttuuri- ja

24.09.2024

elinkeinopolitiikan seurauksena ihmisten kokema osallisuus ja merkityksellisyys tuottavat laaja-alaista sivistystä, hyvinvointia sekä yhteiskunnallista ja taloudellista arvoa.

Selonteossa tunnistetaan kulttuuripolitiikan yhteys muihin politiikka-aloihin ja ehdotetaan yhteistä hallituskausien yli jatkuvaa poliittista linjaa kulttuurin asioiden edistämiseen.

Pitkän aikavälin kulttuuripolitiikka perustuu esityksen mukaan Suomessa seuraaviin neljään tavoitteeseen:

1. kulttuuri on muutosvoima;
kulttuuri on merkittävin inhimillisen toiminnan muutosvoima, koska se määrittää miten suhtaudumme ympäröivään maailmaan ja sen muutokseen
2. kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa;
kulttuurin tekijät kehittävät Suomea sivistyneeksi ja kestäväksi yhteisöksi
3. kulttuuri on jokaisenoikeus;
monimuotoinen ja saavutettava kulttuuri on jokaisenoikeus. Kulttuuri kuuluu kaikille riippumatta taustasta, kielestä, sijainnista, iästä tai taloudellisista resursseista
4. kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista;
Suomen kansainvälinen vaikuttavuus syntyy valovoimaisen kulttuurin voimalla.

Toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi

Nykytilan parantamiseksi ja vision tavoitteisiin pääsemiseksi kulttuurialalle halutaan muutosvoimaa, ja toimialan rakenteita ja rahoitusta pitää määräjain uudistaa. Tarvittavat toimenpiteet kohdistuvat kulttuurialaan (kulttuuri- ja luovat alat, taide, kulttuuriperintö), viranomaisiin ja niiden yhteistyöhön sekä politiikkatason toimintaan.

Aiemmista selonteosta poiketen nyt käsillä olevan selonteon laatijat haluavat katsoa laajemmin ulospäin kulttuurisektorilta. Tätä tehtäisiin varmistamalla kulttuurin jokaisenoikeudet eri tahojen sitoutuneella yhteistyöllä siten, että kulttuurin tekijät ja kokijat ovat keskiössä. Kulttuurin mahdollisuudet toimia muutosvoimana on operationalisoitu poliittisen tason toimenpiteiksi. Kansainvälisen vaikuttavuuden vahvistamisella halutaan saada aikaan kasvun edellytyksiä.

Olennaista on myös, että selonteon valmistuttua sen toteuttamiseksi on tarkoitus laatia erillinen toimenpidesuunnitelma, jossa määritellään mm. toimenpiteiden tavoiteaikataulu, vastuutahot ja muut tarkemmat suunnit-

telmat. Ehdotetut rakenteelliset muutokset – kuten uusi monialainen toimielin (pysyvä, ministeriöiden ja alan keskinäistä yhteistyötä vahvistava asiantuntijaelin), rahoittajien tulevaisuusfoorumi (vuotuinen keskustelutilaisuus) ja kansainvälistymisstrategia (kirjallinen suunnitelma) – eivät ehdottajan mukaan ole päällekkäisiä, vaan täydentävät toisiaan kohdentumalla aina eri sidosryhmille, vastuutahoille tai aikajännteille.

Laatijoiden tavoitteena on, että toimenpiteet eivät lisää byrokratiaa tai hallinnon kustannuksia. Pyrkimyksenä on lisätä kulttuuri- ja luovien alojen eri osapuolten vuoropuhelua yhteistyön, rahoituksen ja yhteisen ymmärryksen lisäämiseksi yli sektorirajojen.

Toteuttamalla seuraavat toimenpidekokonaisuudet on tarkoitus päästä nykytilanteesta parhaaseen mahdolliseen tulevaisuuteen. Jokaisen toimenpidekokonaisuuden kohdalla on tahtotilan tiivis sisältökuvaus ja kunkin kokonaisuuden toteuttamiseen liittyy 2-11 erilaista toimenpideehdotusta.

Toimenpidekokonaisuudet ovat:

1. Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi
2. Kulttuurin tekijät avainasemassa
3. Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa
4. Uudistumisen, kestävyuden ja kasvun mahdollistaminen
5. Yhteistyön ja osallisuuden voima
6. Yhteinen linja politiikassa
7. Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö
8. Kansainvälistyvä kulttuuri
9. Lisää luovuutta: kulttuuri yhteiskunnallisena ja taloudellisena muutosvoimana.

Selonteon laatijoiden toiveena on, että edellisten toimenpidekokonaisuuksien toteutumisen myötä luovuuspääoma ja kulttuuri ovat uudistaneet Suomea. Myös myönteinen tulevaisuus vuonna 2040 on seurausta hallitusta kulttuurisesta murroksesta, joka on lisännyt ihmisten ja luonnon hyvinvointia kestäväen kasvun kautta.

Seuranta ja mittarit: tavoitteiden konkretisointi, vaikuttavuus ja mittaminen tehtäisiin mm. laaja-alaista tietopohjaa vahvistamalla, kulttuurin vaikuttavuuden määrällistä ja laadullista vaikuttavuutta kehittämällä sekä erilaisin hyvinvointiin ja elinkeinovaikutuksiin liittyvin mittarein ja indikaattorein.

Laaja nykytilan kuvaus

Selonteon liiteosiona on laaja selonteon rajauksen mukainen nykytilanteen kuvaus, jossa käsitellään kulttuurin arvostukseen ja taiteilijoiden asemaan liittyviä kysymyksiä sekä paneudutaan hallinnonalat ylittäviin kysymyksiin, alan pirstaleisuuteen ja rahoitukseen, korona-ajan vaikutuksiin ja alueiden, kuntien ja kaupunkien merkitykseen. Tilastojen kautta käsitellään taiteen ja kulttuurin nykytilaa ja eräitä muutoksia sekä taiteen yleisöjen ja tekijöiden merkityksiä ja niiden muutossuuntia. Digitalisoituvia sisältöjä sekä tekijänoikeuskysymyksiä sivutaan ja pohditaan kansalliseen ja kansainvälisuuteen liittyviä kysymyksiä. Teemoina ovat lisäksi yhteiskunnan demografiset muutokset, kulttuuripolitiikan yhteydet muihin politiikka-aloihin, moninaisuuden edistämiseen liittyvät kysymykset sekä kulttuuriperintö.

Helsingin kannat selontekoluonnoksen ehdotuksiin

Selontekoluonnoksen visio

Selontekoluonnoksen vision mukaan 2040-luvulla kulttuuri on Suomea vahvistava ja yhdistävä voima, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta. Onnistuneen kulttuuri- ja elinkeinopolitiikan seurauksena ihmisten kokemaa osallisuutta ja merkityksellisyys tuottavat laaja-alaista sivistystä, hyvinvointia sekä yhteiskunnallista ja taloudellista arvoa.

Helsingin kanta

Helsinki pitää kulttuuripoliittisen selonteon visiota 2040-luvulle kannatettavana.

Mahdolliset muutostarpeet

Helsingin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pitää selontekoluonnoksen visiota valtion kulttuuripoliittiseksi tavoitetilaksi 2040-luvulle kannatettava ja vision aikajänne on riittävän kaukana tulevaisuudessa. Visio määrittää kunnianhimoisen ja tavoitteellisen tulevaisuuskuvan, joka on linjassa Helsingin kaupungin taide- ja kulttuurivision 2030 linjausten ja Helsingin kaupunkistrategiassa tunnistettujen pitkän tähtäimen muutosvoimien ja tavoitteiden kanssa. Visiosta tunnistaa myös pohjoismaisissa yhteiskunnissa laajasti jaetun käsityksen kulttuurin ja taiteen merkityksestä yhteiskuntaa uudistavana ja sen elinvoimaa lisäävänä voimana.

Tavoitteet

Pitkän aikavälin kulttuuripolitiikka Suomessa perustuu neljään tavoitteeseen:

1. Kulttuuri on muutosvoima

2. Kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa
3. Kulttuuri on jokaisenoikeus
4. Kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista

Tavoitteet ja niiden kuvaukset löytyvät tarkemmin selontekoluonnoksen sivulta 19-20.

Toimenpide-ehdotukset

Selontekoluonnoksessa ehdotetaan yhdeksää toimenpidekokonaisuutta. Toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi kuvailuineen löytyvät selontekoluonnoksen sivuilta 21-31. Näistä pyydetään valitsemaan enintään viisi (5) keskeisintä:

1. Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi
2. Kulttuurin tekijät avainasemassa
3. Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa
4. Uudistumisen, kestävyuden ja kasvun mahdollistaminen
5. Yhteistyön ja osallisuuden voima
6. Yhteinen linja politiikassa
7. Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö
8. Kansainvälistyvä kulttuuri
9. Lisää luovuutta: kulttuuri yhteiskunnallisena ja taloudellisena muutosvoimana

Helsingin kanta

Helsinki pitää kaikkia pitkän aikavälin kulttuuripolitiikan neljää tavoitetta kannatettavina

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta katsoo selonteon tavoin, että nykytilan parantamiseksi ja vision tavoitteisiin pääsemiseksi kulttuurialalle tarvitaan riittävää uudistus- ja muutosvoimaa. Toimialan rakenteita ja rahoitusta on jatkuvasti asteittain uudistettava yhteiskunnan muuttuessa. Lautakunta pitää hyvänä, että toimenpiteitä halutaan kohdentaa paitsi kulttuurialaan (kulttuuri ja luovat alat, taide, kulttuuriperintö), viranomaisiin, ja niiden yhteistyöhän myös politiikkatason toimintaan. Selonteko ei suoraan ehdota sisällöllisiä rakenteellisia muutoksia tai uudistuksia tavoitteiden saavuttamiseksi, vaan tunnistaa niitä ja siirtää niiden edistämisen ja toimeenpanon tulevaisuuteen. Selonteon toteuttamiseksi laadittava toimenpidesuunnitelma muutosmittareineen onkin avainasemassa ja antaa toteutuessaan selonteon tavoitteiden saavuttamiselle merkityksen.

Selonteossa viitataan monesti taiteen ja kulttuurin monipuoliseen hyödyntämiseen. Lautakunta yhtyy tavoitteisiin, mutta painottaa, että uudistuskykyinen luova ala tarvitsee myös taiteellista työskentelyä ilman etukäteen määriteltyä hyötyä sekä tällaisen työskentelyn edellytysten turvaamista. Yksi keskeinen haaste ammattimaisen taiteen tekemiselle on tekijöiden henkilökohtainen talous. Niukat apurahat ja korkeat asumiskustannukset sekä tilavuokrat erityisesti kasvavissa kaupungeissa siirtävät ammattilaisia pois alalta. Tarvitaan laaja-alaisilla politiikkatoimia elinkustannusten laskemiseksi ja kulttuuriammattilaisten taloudellisen turvan parantamiseksi.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta katsoo, että kaikissa yhdeksässä ehdotetussa toimenpidekokonaisuudessa on tärkeitä tavoiteltavia ja edistettäviä asioita (s. 21-31). Luovat tekijät ovat kasvun ja elinvoiman ytimessä, sen vuoksi ehdotukset, jota edistävät myös taiteen ja kulttuurin perusrakenteen uudistamista ja rahoituksen ja ansainnan monimuotoistumista ovat hyvin tärkeitä. Helsinki pitää myös kannatettavana ehdotusta uuden neuvoa-antavan toimielimen perustamisesta siten, että suuret kaupungit ovat mukana (s. 26). Saamelaisen kulttuurin edistämisen lisäksi on tärkeä huomioida myös muut kotoperäiset kieli- ja kulttuurivähemmistöt, kuten karjalaiset ja romanit.

Ehdotukset ovat keskenään eri suuruisia ja vaikutuksiltaan eri tasoisia ja niiden toteutuminen riippuu myös monen muun tahon kuin valtionvaltion toimista.

Toimenpidekokonaisuuksista viisi keskeisintä ovat Helsingin näkökulmasta:

1. Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi (alkup.1.)
Kulttuurin infrastruktuurin perusrahoituksesta sekä kulttuurin saatavuudesta ja saavutettavuudesta huolehditaan yhteistyössä. Kaikkien osallisuutta kulttuurista edistetään. Erityisesti varmistetaan lasten ja nuorten mahdollisuudet kasvaa kulttuuriin, ja heidän luku-, kieli- ja mediataitojaan vahvistetaan.
2. Kulttuurin tekijät avainasemassa (alkup. 2.)
Teosten hyödyntäminen tuo aina korvauksen tekijälleen. Huolehditaan korvaus, palkkio ja sosiaaliturvajärjestelmien toimivuudesta sekä vahvistetaan ansaintaa alusta- ja tekijänoikeustaloudessa.
3. Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa (alkup.3)
Valtioneuvostotason ylivaalikautinen toimielin seuraa ja arvioi kulttuuripoliittisen selonteon toteutumista ja tekee aloitteita kulttuurin edistämiseksi eri politiikka-aloilla.

4. Yhteistyön ja osallisuuden voima (alkup. 5.)
Kulttuurialan ja luovien alojen uudistumisen, kestävyys- ja kansainvälistymisen tueksi on saatavilla rahoitusta ja tukea arvoketjun eri vaiheissa.
5. Yhteinen linja politiikassa (alkup. 6.)
Eri sektoreiden politiikkatoimen täydentävä toisiaan. Kulttuuri osallistuu myönteisesti suurten yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisemiseen yhteisten tavoitteiden mukaisesti.

Lautakunnan priorisoimien viiden toimenpide-ehdotuksen lisäksi lautakunta näkee tärkeänä yksittäisenä toimenpiteenä seuraavan: "Kulttuuri- ja luovien alojen julkinen rahoitus ja rakenteet parantuvat vuoteen 2040 mennessä niin, että luovan talouden osuus bkt:sta kaksinkertaistuu."

Helsingin rooli tulevassa toimeenpanossa

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pitää ansiokasta kulttuuripoliittista selontekoa tarpeellisena ja hyödyllisenä valtion kokoamana tulevaisuuskuvana tärkeästä yhteiskuntapolitiikan osa-alueesta. Selonteon tavoite lisätä parlamentaarista ja sektorirajat ylittävää yhteisymmärrystä siitä, millaista kulttuuria Suomeen halutaan rakentaa, on kannatettava. Selonteossa tunnustetaan myös hyvin, että valtion lisäksi kunnat ja yksityinen sektori ovat keskeisessä roolissa selonteon tavoitteiden toteuttamisessa.

Lautakunta katsoo, että kaupungeilla on keskeinen rooli selonteossa halutun kulttuurin tuottaman arvon, sivistyksen ja henkisen pääoman, luottamuksen ja vahvan demokratiakehityksen sekä hyvinvoinnin ja kestävä talouden edellytysten tekijänä. Suomen suurimpana kaupunkina ja pääkaupunkina Helsingin ja helsinkiläisten rooli on tässä kehityksessä hyvin olennainen.

Lopullisessa selonteossa voisi tehdä rohkeampiakin priorisointeja ja ottaa kantaa muutoksen ajureihin, joita kuvaillaan havainnollisesti selonteon liiteosassa. On olennaista, että selonteon toimeenpano vastaisi yhteiskunnan käynnissä oleviin muutoksiin. Palvelujen turvaamiseksi ja yhteiskunnan monimutkaisten ongelmien ratkaisemiseksi kaupunkien ja eri sektorien yhteistyön merkitys kasvaa kohti 2040-luvua. Sektoreiden yhteistyön kehittäminen vaatii kaupungeilta yhä enemmän verkostoyhteistyön kompetensseja sekä yhteisöllisyyden ja kansalaisten osallistamisen muotoja ja onnistumisia kulttuurin jokaisenoikeuksien toteuttamiseksi.

24.09.2024

Helsingin kaupunki jakaa demokraattisena julkisena toimijana selonteossa linjatut kulttuuripolitiikan tavoitteet, jotka selonteossa tiivistetään seuraavasti:

- taiteen ja kulttuurin luomiseen sekä niihin osallistumiseen perustuvan demokraattisen yhteiskunnan vahvistamisen sekä
- ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävänsä tulevaisuuden rakentamiseen.

Selonteon aikajänne ja valtion muut ajankohtaiset viestit:

On perusteltua ja realistista, että kulttuuripoliittisen selonteon aikajänne ulottuu riittävän pitkälle tulevaisuuteen. Pitkä aikajänne on kuitenkin myös haasteellinen; selonteossakin todetaan, että yksittäisenä asiakirjana selonteko ei vielä muuta mitään.

Selonteko maalaa yhteistä tulevaisuuskuvaa, mutta samanaikaisesti käytännön tasolla valtio leikkaa taiteen ja kulttuurin rahoitusta vuoden 2025 talousarviossa ja kaavailee kulttuurin säästötoimia myös tuleville vuosille. Tämä siitä huolimatta, että Veikkauksen tuoton siirryttyä valtion budjettiin yleiskatteiseksi vuoden 2024 alusta, sovittiin että taiteen ja kulttuurin rahoitus pysyy ennallaan seuraavat kolme vuotta. Lyhyen ja pitkän tähtäimen esitykset ovat myös ristiriidassa saman vuotta 2025 koskevan valtion kulttuuribudjetin osalta: kukoistavaa toimintaympäristöä koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (s.29) asetetaan tavoitteeksi rahoituksen ennakoitavuuden parantaminen lisäämällä monivuotisten avustusten määrää. Samalla opetus- ja kulttuuriministeriön alainen taiteen edistämiskeskus on kulttuurin leikkauspäätösten toteuttajana tuoreesti viestinyt harkitsevansa monivuotisista rahoitusvälineistä luopumista tiukentuvan budjetin seurauksena. Lisäksi osana valtionhallinnon säästötoimia Tilastokeskus esittää eräiden tilastojen lakkauttamista, ml. kulttuuri-, joukkoviestintä- ja vapaa-ajan osallistuminen -tilastot. Mikäli lakkautuspäätös toteutuu, loppuu tilastojen tuotanto tämän kuluvaan vuoden (2024) lopussa. Edellä kuvatut viestit ovat suorassa ristiriidassa selonteon tavoitteiden kanssa.

Selonteko ei ota voimakkaasti kantaa rakenteellisiin muutoksiin, joita selonteon toteuttamiseksi tarvittaisiin, vaan jättää ne tulevien jatkoselvitysten ja toteuttamissuunnitelman tehtäviksi. Tämä onkin monilta osin perusteltua, Silti olisi ollut toivottavaa, että selonteossa olisi toimenpide-ehdotusten osalta otettu huomioon rinnakkain tämän valmistelun kanssa tehtävä, kattava Sivistysthallinto 2030-uudistushanke, jonka tavoitteena on saada aikaan huomattavia rakenteellisia muutoksia juuri opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuurin alan virastojen uudistamiseksi juuri ensisijaisesti tuottavuuden näkökulma. Mikä on näiden tavoitea-

siakirjojen rakenteellisten uudistusten välinen yhteys opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla?

Kaupunkien roolin vahvempi näkyminen:

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pitää hyvänä, että selonteossa tunnustetaan aiempaa selvemmin suurten kaupunkien rooli kulttuuripolitiikan käytännön toteuttajina. Tästä kannatettavana esimerkkinä ja ehdotuksena on laajapohjaisen kestävästä kasvua edistävän toimielimen perustaminen niin että mukana olisivat myös suuret kaupungit (s. 26).

Selonteon liiteosassa (s. 37-40) on käsitelty kuntien ja alueiden eriytymiskehitystä ja kulttuuriin osallistumista. Onkin myönteistä, että kaupunkien kasvavan rooli kulttuurin elinvoiman ja yhteisöllisyyden ja kansainvälisyyden tosiasiallisena alustana, suunnannäyttäjänä ja mahdollistajina on tunnustettu liiteosiossa. Tämän muutoksen olisi kuitenkin hyvä näkyä selkeämmin itse kulttuuripoliittisessa selonteossa. Kansallisen kulttuuripolitiikan suuntaviivoissa on tärkeitä tunnistaa, että isojen kaupunkien ja pienempien kuntien ja alueiden toimenpiteiden tulisi olla eriytyneitä, toimintaympäristöön ja ekosysteemiin nähden tarkoituksenmukaisia. Tämän ei tule tarkoittaa eriarvoista kehitystä, mutta kaupunkien erilaisuuden huomioon ottamista ei voi liikaa korostaa. Kaupunkien kasvun tukeminen ja mahdollistaminen koituu koko maan hyväksi.

Suurten muutosvoimien merkityksen korostaminen on tärkeää:

Selonteon liiteosassa on käsitelty käsiteltävän olevan aikajänteen aikana tunnustettuja keskeisiä muutosvoimia ja niiden vaikutuksia. Näiden käsittelyyn tarvitaan sopeutumiskykyä, innovatiivisuutta ja kykyä tehdä pitkän aikavälin strategisia päätöksiä. Keskeisiksi muutosvoimiksi on tunnustettu ilmastonmuutos sekä luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen ehtyminen. Myös demografinen muutos vaikuttaa kulttuuripolitiikassa kaikkeen. Suomen ja erityisesti PKS-seudun väestö monimuotoistuu ja ikääntyy vauhdilla samalla kun syntyvyys laskee (s. 54-58).

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta katsoo, että ilmastonmuutoksen, luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen ehtymisen sekä demografisten muutosten (= väestön monimuotoistuminen ja ikääntyminen) vaikutukset ovat hyvin keskeisiä ajureita ja niillä tulee olemaan olennainen ja laaja merkitys myös kulttuuripolitiikan toteuttamisen edellytyksissä.

Helsinki on linjannut omassa strategiassaan ilmastokriisin torjunnan ihmiskunnan yhteiseksi haasteeksi, jonka puolesta kaikkien tulisi tehdä enemmän kuin oma osuutensa.

Helsinki on päämäärätietoisesti ja pitkäjänteisesti toteuttanut tavoitetaan hiilineutraaliudesta vuonna 2035. Myös selonteon tavoitteiden kautta tulee jatkaa sopeutumista ilmastonmuutoksen seurauksiin tavalla, jolla suojaamme elämänmuotoamme, infrastruktuuria ja omaisuutta.

Ilmastonmuutoksen ohessa on edennyt toinen maapallon ja luonnon rajallisuuden ilmentymä; luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ja lajien kato. Luonnon monimuotoisuus ja monipuolisuus ovat arvokkaita itsessään ja myös elintärkeitä ihmisten henkiselle ja fyysiselle terveydelle ja kulttuurin edellytyksille. Luonnon monimuotoisuuden taloudellinen merkitys on tärkeitä tiedostaa. Kaupungistuminen ja kaupunkikulttuuri voivat toimia luonnon kannalta myönteisenä voimana, koska kaupungeissa on helppo elää ilmaston ja ympäristön kannalta kestävä elämää.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta korostaa väestön monimuotoistumisen ja kulttuurienvälisyyden merkityksen ja ikääntymisen sekä siihen liittyvän kestävyysvajeen suurta merkitystä erityisesti kaupungeissa. Vaikka eliniän pidentyminen lisää hyvän elämän mahdollisuuksia, tulee kaikkien voida ikääntyä arvokkaasti ja saada viimeisinä elinvuosinaan hyvää hoivaa.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta korostaa koulutuksen merkitystä kulttuurin elinvoimaisuudelle. Tämän toteutuminen edellyttää kelpoisen, pedagogisen koulutuksen saaneen henkilökunnan priorisoimista varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen.

Suomalaisten keskimääräiseen eliniän nousuun liittyy syntyvyyden aleneminen ja valtakunnallinen nuorten ikäluokkien pieneneminen luovat julkistalouden haasteen, joka näkyy kestävyysvajeena eli kuntien ja valtion talouden ennakoituna heikkenemisenä. Työikäisen väestön osuuden pieneneminen heikentää verotulojen ja sosiaaliturvamaksujen kertymää, samalla kun hoiva- ja eläkemenot kasvavat. Helsingillä ei ole ollut kestävyysvajetta, koska helsinkiläisten ja erityisesti lasten ja nuorten määrän ennustetaan kasvavan. Ikääntyminen lisää kuitenkin painetta sille, että valtio pyrkii ohjaamaan yhä suuremman osan Helsingissä syntyvistä verotuloista tulontasauksen kautta koko maalle. Tässä muutoksessa tulisi ottaa paremmin huomioon kaupungistumisen ja segregation vastaiset muutostarpeet.

Moninaisuuden ja inklusion näkökulmasta selonteon näkökulma tuntuu eriyttävältä enemmän kuin yhdistävältä. Selonteossa puhutaan ensisijaisesti monikulttuurisuudesta ja laajempi moninaisuuden tavoite jää vähemmälle huomiolle.

Myös maahanmuutto näkyy ja on keskittynyt vahvasti suuriin kaupunkeihin ja pääkaupungin alueelle. Selontekoasiakirjan liitteenä on myös

tuoreet (2023) opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset kulttuurisen moninaisuuden edistämiseksi taiteen ja kulttuurin alalla.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pitää tärkeänä, että maahanmuuttaneita tai maahanmuuttavia ei käsiteltäisi tai nähtäisi rajatusti kohde-ryhmänä, jolle suunnitellaan toimenpiteitä vaan osana yhteiskuntaa ja kansalaisina joiden kanssa yhteiskuntaa rakennetaan yhdessä.

Käsittely

Vastaehdotus 1:

Lukas Korpelainen: Lisäys uudeksi kappaleeksi kappaleen 32 jälkeen: "Selonteossa viitataan monesti taiteen ja kulttuurin monipuoliseen hyödyntämiseen. Lautakunta yhtyy tavoitteisiin, mutta painottaa, että uudistuskykyinen luova ala tarvitsee myös taiteellista työskentelyä ilman etukäteen määriteltyä hyötyä sekä tällaisen työskentelyn edellytysten turvaamista."

Kannattaja: Tuomas Tuomi-Nikula

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Lukas Korpelaisen vastaehdotuksen yksimielisesti.

Vastaehdotus 2:

Lukas Korpelainen: Lisäys uuteen kappaleeseen kappaleen 32 jälkeen (tai samaan kappaleeseen toisen lisäysehdotuksen kanssa): "Yksi keskeinen haaste ammattimaisen taiteen tekemiselle on tekijöiden henkilökohtainen talous. Niukat apurahat ja korkeat asumiskustannukset sekä tilavuokrat erityisesti kasvavissa kaupungeissa siirtävät ammattilaisia pois alalta. Tarvitaan laaja-alaisia politiikkatoimia elinkustannusten laskemiseksi ja kulttuuriammattilaisten taloudellisen turvan parantamiseksi."

Kannattaja: Tuomas Tuomi-Nikula

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Lukas Korpelaisen vastaehdotuksen yksimielisesti.

Vastaehdotus 3:

Lukas Korpelainen: Lisäys kappaleen 33 loppuun: "Saamelaisen kulttuurin edistämisen lisäksi on tärkeä huomioida myös muut kotoperäiset kieli- ja kulttuurivähemmistöt, kuten karjalaiset ja romanit."

Kannattaja: Anna Karhumaa

Vastaehdotus 4:

Lukas Korpelainen: Lisäys kappaleen 35 loppuun:

Lautakunnan priorisoimien viiden toimenpide-ehdotuksen lisäksi lautakunta näkee tärkeänä yksittäisenä toimenpiteenä seuraavan: "Kulttuuri- ja luovien alojen julkinen rahoitus ja rakenteet parantuvat vuoteen 2040 mennessä niin, että luovan talouden osuus bkt:sta kaksinkertaistuu."

Kannattaja: Titta Hiltunen

Vastaehdotus 1:

Hilkka Ahde: Lisäys kappaleen 53 jälkeen uudeksi kappaleeksi: "Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta korostaa koulutuksen merkitystä kulttuurin elinvoimaisuudelle. Tämän toteutuminen edellyttää kelpoisen, pedagogisen koulutuksen saaneen henkilökunnan priorisoimista varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen."

Kannattaja: Lukas Korpelainen

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Hilkka Ahteen vastaehdotuksen yksimielisesti.

Vastaehdotus 2:

Hilkka Ahde: Lisäys kappaleen 42 ensimmäisen lauseen loppuun uusi lause" Tämä siitä huolimatta, että Veikkauksen tuoton siirryttyä valtion budjettiin yleiskatteiseksi vuoden 2024 alusta, sovittiin että taiteen ja kulttuurin rahoitus pysyy ennallaan seuraavat kolme vuotta."

Kannattaja: Mahad Ahmed

1 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Lukas Korpelaisen vastaehdotuksen 3 mukaisesti muutetuna

Jaa-äännet: 5

Esa Korkia-aho, Heimo Laaksonen, Dani Niskanen, Juha-Pekka Partanen, Sanna-Leena Perunka

Ei-äännet: 8

Hilkka Ahde, Mahad Ahmed, Paavo Arhinmäki, Titta Hiltunen, Anna Karhumaa, Lukas Korpelainen, Nina Miettinen, Tuomas Tuomi-Nikula

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Lukas Korpelaisen vastaehdotuksen 3 mukaan muutetun ehdotuksen äänin 5 - 8.

2 äänestys

24.09.2024

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan
EI-ehdotus: Lukas Korpelaisen vastaehdotuksen 4 mukaisesti muutet-
tuna

Jaa-äännet: 5

Esa Korkia-aho, Heimo Laaksonen, Dani Niskanen, Juha-Pekka Parta-
nen, Sanna-Leena Perunka

Ei-äännet: 8

Hilkka Ahde, Mahad Ahmed, Paavo Arhinmäki, Titta Hiltunen, Anna
Karhumaa, Lukas Korpelainen, Nina Miettinen, Tuomas Tuomi-Nikula

Tyhjä: 0

Poissa: 0

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Lukas Korpelaisen vas-
taehdotuksen 4 mukaan muutetun ehdotuksen äänin 5 - 8.

3 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

EI-ehdotus: Hilkka Ahteen vastaehdotuksen 2 mukaisesti muutettuna

Jaa-äännet: 4

Esa Korkia-aho, Heimo Laaksonen, Dani Niskanen, Juha-Pekka Parta-
nen

Ei-äännet: 8

Hilkka Ahde, Mahad Ahmed, Paavo Arhinmäki, Titta Hiltunen, Lukas
Korpelainen, Nina Miettinen, Sanna-Leena Perunka, Tuomas Tuomi-
Nikula

Tyhjä: 1

Anna Karhumaa

Poissa: 0

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi Hilkka Ahteen vastaehdo-
tuksen 2 mukaan muutetun ehdotuksen äänin 4 - 8 (1 tyhjä).

Esittelijä

vs. kulttuurijohtaja
Reetta Heiskanen

Lisätiedot

Veikko Kunnas, kulttuurin edistämisen päällikkö, puhelin: 09 310 37002
veikko.kunnas(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 2.9.2024
- 2 Lausuntopyyntö 2.9.2024, liite, Kulttuuripoliittinen selonteko, käsikirjoitus lausunnoille

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Helsingin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta antaa kaupunginhallitukselle maan hallituksen kulttuuripoliittisesta selontekoluonnoksesta seuraavan lausunnon.

Taustaa

Kulttuuripoliittinen selonteko on hallituksen eduskunnalle antama pitkän aikavälin strategia ja toimintasuunnitelma tästä yhteiskuntapolitiikan osa-alueesta. Selonteko käsittelee kulttuurin perustan säilyttämistä, uudistumista ja elinvoimaisuutta sekä kulttuuri- ja luovien alojen toimintaedellytyksiä niiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämiseksi. Selontekoluonnos (jatkossa selonteko) koostuu selonteko-osiosta (s. 1-34), joka ilmentää hallituksen yhteistä tahtotilaa, sekä liiteosasta (s. 35-72) joka on laaja nykytilanteen ja muutossuuntien kuvaus. Hallituksen tarkoituksena on antaa lopullinen selonteko eduskunnalle syysistunto-kaudella 2024.

Selonteon esittämät toimenpiteiden ovat luonteeltaan tavoitteellisia ja niiden halutaan auttavan hahmottamaan tulevaisuuden suuntaa ja mahdollistavan alan kehittymisen. Koska selonteon tarkoitus on katsoa jopa kahdenkymmenen vuoden päähän, asiakirjassa lähdetään siitä, että rakenteidenkin osalta etsitään proaktiivisesti kehitystä eikä sementoida kaikkea vanhaa.

Selonteon johdannossa korostetaan, että vaikka tämänhetkiset taloudelliset leikkaukset vaikuttavat koko kentän rakenteisiin ja toimintamahdollisuuksiin selontekoa ei kannata laatia nykyisen epävarmuuden lähtökohdasta vaan ennemminkin linjata tulevaisuudelle parhaita kasvun vaihtoehtoja ja painopisteitä. Näin ajatellen selonteko on laatijoidensa mukaan onnistunut, jos se lisää parlamentaarista ja sektorirajat ylittävää yhteisymmärrystä siitä millaista kulttuuria Suomeen halutaan rakentaa ja miksi se on meille tärkeää.

Selonteon mukaan ensisijaisten edellytysten tarjoajien - valtion, kuntien ja yksityisen sektorin - tulisi ottaa selonteko omakseen ja viedä sen ehdotuksia eteenpäin omassa toiminnassaan. Selonteko haluaa tarjota pirstoutunutta kulttuurialaa yhdistävän ja innostavan vision. Yksittäisenä asiakirjana selonteko ei vielä muuta mitään. Se tulee todeksi vasta,

kun kaikki kulttuuripolitiikan laajaan kenttään kuuluvat ihmiset ja tahot toteuttavat sen tavoitteita yhdessä. Viime kädessä selonteon toimenpiteiden toteutuminen mittaa koko työn onnistumista.

Selonteon aikahorisontti kurottaa 2040-luvulle saakka, joten se ulottuu hallituskausien ja lähivuosien vuosibudjetoitien yli. Selonteon kulttuuripolitiikan vision mukainen pitkän aikavälin kulttuuripolitiikka perustuu neljään tavoitteeseen, jotka perustuvat arvioon todennäköisistä kehityskuluista, joilla on keskeinen merkitys kulttuuripolitiikan tulevaisuuteen. Tavoitteiden saavuttamiseksi on kuvattu tarvittavat yhteiset linjaukset ja toimenpiteet, joiden pohjana on puolestaan laaja tutkimus- ja tilastoaineisto, asiantuntijalausunnat, yleisökeskustelut ja kuulemisiin perustuva tilannekuva.

Tiivistelmä selonteon sisällöstä

Selonteon alussa määritellään, miten selonteossa ymmärretään kulttuuri ja kulttuuripolitiikka ja sen tavoitteiksi määritellään:

- taiteen ja kulttuurin luomiseen sekä niihin osallistumiseen perustuvan demokraattisen yhteiskunnan vahvistaminen sekä
- ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävänsä tulevaisuuden rakentaminen.

Selonteon mukaan onnistuessaan kulttuuripolitiikka maksimoi kulttuurin tuottaman arvon, joka ilmenee sivistyksenä ja henkisenä pääomana, luottamuksena ja vahvana demokratiana sekä hyvinvointina ja kestävänsä taloutena.

Selonteossa kuvataan kulttuurin arvoketjuun kuuluvaksi seuraavat kokonaisuudet: kulttuuriperintö ja tieto, luovuus ja tuotanto, tuotanto ja levitys, jakelu ja markkinointi, kulutus, käyttö ja osallistuminen, tulkinta ja arvostus.

Kulttuuripolitiikan arvoketju nähdään selonteon mukaan koostuvaksi politiikkatoimista, jotka kohdistuvat näihin kulttuurin arvoketjun eri kohtiin, ja jatkuvat aina kulttuurin yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Kulttuuripolitiikka pyrkii mahdollistamaan kulttuurin arvoketjun toiminnan tavalla, joka tuottaa mahdollisimman paljon yhteiskunnallista arvoa.

Selontekoasiakirjassa kuvaillaan edellisen jäsentelyn mukaan kulttuuripolitiikan nykytilanne tiivistetysti tunnuslukuineen.

Kulttuuripolitiikan tavoitetila eli visio 2040-luvulle

Selonteon vision mukaan 2040-luvulla kulttuuri on Suomea vahvistava ja yhdistävä voima, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta. Onnistuneen kulttuuri- ja

elinkeinopolitiikan seurauksena ihmisten kokema osallisuus ja merkityksellisyys tuottavat laaja-alaista sivistystä, hyvinvointia sekä yhteiskunnallista ja taloudellista arvoa.

Selonteossa tunnistetaan kulttuuripolitiikan yhteys muihin politiikka-aloihin ja ehdotetaan yhteistä hallituskausien yli jatkuvaa poliittista linjaa kulttuurin asioiden edistämiseen.

Pitkän aikavälin kulttuuripolitiikka perustuu esityksen mukaan Suomessa seuraaviin neljään tavoitteeseen:

1. kulttuuri on muutosvoima;
kulttuuri on merkittävin inhimillisen toiminnan muutosvoima, koska se määrittää miten suhtaudumme ympäröivään maailmaan ja sen muutoksiin
2. kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa;
kulttuurin tekijät kehittävät Suomea sivistyneeksi ja kestäväksi yhteisöksi
3. kulttuuri on jokaisenoikeus;
monimuotoinen ja saavutettava kulttuuri on jokaisenoikeus. Kulttuuri kuuluu kaikille riippumatta taustasta, kielestä, sijainnista, iästä tai taloudellisista resursseista
4. kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista;
Suomen kansainvälinen vaikuttavuus syntyy valovoimaisen kulttuurin voimalla.

Toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi

Nykytilan parantamiseksi ja vision tavoitteisiin pääsemiseksi kulttuurialalle halutaan muutosvoimaa, ja toimialan rakenteita ja rahoitusta pitää määräjain uudistaa. Tarvittavat toimenpiteet kohdistuvat kulttuurialaan (kulttuuri- ja luovat alat, taide, kulttuuriperintö), viranomaisiin ja niiden yhteistyöhön sekä politiikkatason toimintaan.

Aiemmista selonteosta poiketen nyt käsillä olevan selonteon laatijat haluavat katsoa laajemmin ulospäin kulttuurisektorilta. Tätä tehtäisiin varmistamalla kulttuurin jokaisenoikeudet eri tahojen sitoutuneella yhteistyöllä siten, että kulttuurin tekijät ja kokijat ovat keskiössä. Kulttuurin mahdollisuudet toimia muutosvoimana on operationalisoitu poliittisen tason toimenpiteiksi. Kansainvälisen vaikuttavuuden vahvistamisella halutaan saada aikaan kasvun edellytyksiä.

Olennaista on myös, että selonteon valmistuttua sen toteuttamiseksi on tarkoitus laatia erillinen toimenpidesuunnitelma, jossa määritellään mm. toimenpiteiden tavoiteaikataulu, vastuutahot ja muut tarkemmat suunnit-

24.09.2024

telmat. Ehdotetut rakenteelliset muutokset – kuten uusi monialainen toimielin (pysyvä, ministeriöiden ja alan keskinäistä yhteistyötä vahvistava asiantuntijaelin), rahoittajien tulevaisuusfoorumi (vuotuinen keskustelutilaisuus) ja kansainvälistymisstrategia (kirjallinen suunnitelma) – eivät ehdottajan mukaan ole päällekkäisiä, vaan täydentävät toisiaan kohdentumalla aina eri sidosryhmille, vastuutahoille tai aikajännteille.

Laatijoiden tavoitteena on, että toimenpiteet eivät lisää byrokratiaa tai hallinnon kustannuksia. Pyrkimyksenä on lisätä kulttuuri- ja luovien alojen eri osapuolten vuoropuhelua yhteistyön, rahoituksen ja yhteisen ymmärryksen lisäämiseksi yli sektorirajojen.

Toteuttamalla seuraavat toimenpidekokonaisuudet on tarkoitus päästä nykytilanteesta parhaaseen mahdolliseen tulevaisuuteen. Jokaisen toimenpidekokonaisuuden kohdalla on tahtotilan tiivis sisältökuvaus ja kunkin kokonaisuuden toteuttamiseen liittyy 2-11 erilaista toimenpideehdotusta.

Toimenpidekokonaisuudet ovat:

1. Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi
2. Kulttuurin tekijät avainasemassa
3. Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa
4. Uudistumisen, kestävyuden ja kasvun mahdollistaminen
5. Yhteistyön ja osallisuuden voima
6. Yhteinen linja politiikassa
7. Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö
8. Kansainvälistyvä kulttuuri
9. Lisää luovuutta: kulttuuri yhteiskunnallisena ja taloudellisena muutosvoimana.

Selonteon laatijoiden toiveena on, että edellisten toimenpidekokonaisuuksien toteutumisen myötä luovuuspääoma ja kulttuuri ovat uudistaneet Suomea. Myös myönteinen tulevaisuus vuonna 2040 on seurausta hallitusta kulttuurisesta murroksesta, joka on lisännyt ihmisten ja luonnon hyvinvointia kestäväen kasvun kautta.

Seuranta ja mittarit: tavoitteiden konkretisointi, vaikuttavuus ja mittaminen tehtäisiin mm. laaja-alaista tietopohjaa vahvistamalla, kulttuurin vaikuttavuuden määrällistä ja laadullista vaikuttavuutta kehittämällä sekä erilaisin hyvinvointiin ja elinkeinovaikutuksiin liittyvin mittarein ja indikaattorein.

Laaja nykytilan kuvaus

Selonteon liiteosiona on laaja selonteon rajauksen mukainen nykytilanteen kuvaus, jossa käsitellään kulttuurin arvostukseen ja taiteilijoiden asemaan liittyviä kysymyksiä sekä paneudutaan hallinnonalat ylittäviin kysymyksiin, alan pirstaleisuuteen ja rahoitukseen, korona-ajan vaikutuksiin ja alueiden, kuntien ja kaupunkien merkitykseen. Tilastojen kautta käsitellään taiteen ja kulttuurin nykytilaa ja eräitä muutoksia sekä taiteen yleisöjen ja tekijöiden merkityksiä ja niiden muutossuuntia. Digitalisoituvia sisältöjä sekä tekijänoikeuskysymyksiä sivutaan ja pohditaan kansalliseen ja kansainvälisuuteen liittyviä kysymyksiä. Teemoina ovat lisäksi yhteiskunnan demografiset muutokset, kulttuuripolitiikan yhteydet muihin politiikka-aloihin, moninaisuuden edistämiseen liittyvät kysymykset sekä kulttuuriperintö.

Helsingin kannat selontekoluonnoksen ehdotuksiin

Selontekoluonnoksen visio

Selontekoluonnoksen vision mukaan 2040-luvulla kulttuuri on Suomea vahvistava ja yhdistävä voima, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta. Onnistuneen kulttuuri- ja elinkeinopolitiikan seurauksena ihmisten kokemaa osallisuutta ja merkityksellisyys tuottavat laaja-alaista sivistystä, hyvinvointia sekä yhteiskunnallista ja taloudellista arvoa.

Helsingin kanta

Helsinki pitää kulttuuripoliittisen selonteon visiota 2040-luvulle kannatettavana.

Mahdolliset muutostarpeet

Helsingin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pitää selontekoluonnoksen visiota valtion kulttuuripoliittiseksi tavoitetilaksi 2040-luvulle kannatettava ja vision aikajänne on riittävän kaukana tulevaisuudessa. Visio määrittää kunnianhimoisen ja tavoitteellisen tulevaisuuskuvan, joka on linjassa Helsingin kaupungin taide- ja kulttuurivision 2030 linjausten ja Helsingin kaupunkistrategiassa tunnistettujen pitkän tähtäimen muutosvoimien ja tavoitteiden kanssa. Visiosta tunnistaa myös pohjoismaisissa yhteiskunnissa laajasti jaetun käsityksen kulttuurin ja taiteen merkityksestä yhteiskuntaa uudistavana ja sen elinvoimaa lisäävänä voimana.

Tavoitteet

Pitkän aikavälin kulttuuripolitiikka Suomessa perustuu neljään tavoitteeseen:

1. Kulttuuri on muutosvoima

2. Kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa
3. Kulttuuri on jokaisenoikeus
4. Kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista

Tavoitteet ja niiden kuvaukset löytyvät tarkemmin selontekoluonnoksen sivulta 19-20.

Toimenpide-ehdotukset

Selontekoluonnoksessa ehdotetaan yhdeksää toimenpidekokonaisuutta. Toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi kuvailuineen löytyvät selontekoluonnoksen sivuilta 21-31. Näistä pyydetään valitsemaan enintään viisi (5) keskeisintä:

1. Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi
2. Kulttuurin tekijät avainasemassa
3. Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa
4. Uudistumisen, kestävyys ja kasvun mahdollistaminen
5. Yhteistyön ja osallisuuden voima
6. Yhteinen linja politiikassa
7. Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö
8. Kansainvälistyvä kulttuuri
9. Lisää luovuutta: kulttuuri yhteiskunnallisena ja taloudellisena muutosvoimana

Helsingin kanta

Helsinki pitää kaikkia pitkän aikavälin kulttuuripolitiikan neljää tavoitetta kannatettavina

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta katsoo selonteon tavoin, että nykytilan parantamiseksi ja vision tavoitteisiin pääsemiseksi kulttuurialalle tarvitaan riittävää uudistus- ja muutosvoimaa. Toimialan rakenteita ja rahoitusta on jatkuvasti asteittain uudistettava yhteiskunnan muuttuessa. Lautakunta pitää hyvänä, että toimenpiteitä halutaan kohdentaa paitsi kulttuurialaan (kulttuuri ja luovat alat, taide, kulttuuriperintö), viranomaisiin, ja niiden yhteistyöhän myös politiikkatason toimintaan. Selonteko ei suoraan ehdota sisällöllisiä rakenteellisia muutoksia tai uudistuksia tavoitteiden saavuttamiseksi, vaan tunnistaa niitä ja siirtää niiden edistämisen ja toimeenpanon tulevaisuuteen. Selonteon toteuttamiseksi laadittava toimenpidesuunnitelma muutosmittareineen onkin avainasemassa ja antaa toteutuessaan selonteon tavoitteiden saavuttamiselle merkityksen.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta katsoo, että kaikissa yhdeksässä ehdotetussa toimenpidekokonaisuudessa on tärkeitä tavoiteltavia ja edistettäviä asioita (s. 21-31). Luovat tekijät ovat kasvun ja elinvoiman ytimessä, sen vuoksi ehdotukset, jota edistävät myös taiteen ja kulttuurin perusrakenteen uudistamista ja rahoituksen ja ansainnan monimuotoistumista ovat hyvin tärkeitä. Helsinki pitää myös kannatettavana ehdotusta uuden neuvoa-antavan toimielimen perustamisesta siten, että suuret kaupungit ovat mukana (s. 26).

Ehdotukset ovat keskenään eri suuruisia ja vaikutuksiltaan eri tasoisia ja niiden toteutuminen riippuu myös monen muun tahon kuin valtionvalan toimista.

Toimenpidekokonaisuuksista viisi keskeisintä ovat Helsingin näkökulmasta:

1. Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi (alkup.1.)
Kulttuurin infrastruktuurin perusrahoituksesta sekä kulttuurin saatavuudesta ja saavutettavuudesta huolehditaan yhteistyössä. Kaikkien osallisuutta kulttuurista edistetään. Erityisesti varmistetaan lasten ja nuorten mahdollisuudet kasvaa kulttuuriin, ja heidän luku-, kieli- ja mediataitojaan vahvistetaan.
2. Kulttuurin tekijät avainasemassa (alkup. 2.)
Teosten hyödyntäminen tuo aina korvauksen tekijälleen. Huolehditaan korvaus, palkkio ja sosiaaliturvajärjestelmien toimivuudesta sekä vahvistetaan ansaintaa alusta- ja tekijänoikeustaloudessa.
3. Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa (alkup.3)
Valtioneuvostotason ylivaalikautinen toimielin seuraa ja arvioi kulttuuripoliittisen selonteon toteutumista ja tekee aloitteita kulttuurin edistämiseksi eri politiikka-aloilla.
4. Yhteistyön ja osallisuuden voima (alkup. 5.)
Kulttuurialan ja luovien alojen uudistumisen, kestävyiden ja kansainvälistymisen tueksi on saatavilla rahoitusta ja tukea arvoketjun eri vaiheissa.
5. Yhteinen linja politiikassa (alkup 6.)
Eri sektoreiden politiikkatoimen täydentävä toisiaan. Kulttuuri osallistuu myönteisesti suurten yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisemiseen yhteisten tavoitteiden mukaisesti.

Helsingin rooli tulevassa toimeenpanossa

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pitää ansiokasta kulttuuripoliittista selontekoa tarpeellisena ja hyödyllisenä valtion kokoamana tulevaisuuskuvana tärkeästä yhteiskuntapolitiikan osa-alueesta. Selonteon tavoite lisätä parlamentaarista ja sektorirajat ylittävää yhteisymmärrystä siitä, millaista kulttuuria Suomeen halutaan rakentaa, on kannatettava. Selonteossa tunnistetaan myös hyvin, että valtion lisäksi kunnat ja yksityinen sektori ovat keskeisessä roolissa selonteon tavoitteiden toteuttamisessa.

Lautakunta katsoo, että kaupungeilla on keskeinen rooli selonteossa halutun kulttuurin tuottaman arvon, sivistyksen ja henkisen pääoman, luottamuksen ja vahvan demokratiakehityksen sekä hyvinvoinnin ja kestävä talouden edellytysten tekijänä. Suomen suurimpana kaupunkina ja pääkaupunkina Helsingin ja helsinkiläisten rooli on tässä kehityksessä hyvin olennainen.

Lopullisessa selonteossa voisi tehdä rohkeampiakin priorisointeja ja ottaa kantaa muutoksen ajureihin, joita kuvaillaan havainnollisesti selonteon liiteosassa. On olennaista, että selonteon toimeenpano vastaisi yhteiskunnan käynnissä oleviin muutoksiin. Palvelujen turvaamiseksi ja yhteiskunnan monimutkaisten ongelmien ratkaisemiseksi kaupunkien ja eri sektorien yhteistyön merkitys kasvaa kohti 2040-luvua. Sektoreiden yhteistyön kehittäminen vaatii kaupungeilta yhä enemmän verkostoyhteistyön kompetensseja sekä yhteisöllisyyden ja kansalaisten osallistamisen muotoja ja onnistumisia kulttuurin jokaisenoikeuksien toteuttamiseksi.

Helsingin kaupunki jakaa demokraattisena julkisena toimijana selonteossa linjatut kulttuuripoliittikan tavoitteet, jotka selonteossa tiivistetään seuraavasti:

- taiteen ja kulttuurin luomiseen sekä niihin osallistumiseen perustuvan demokraattisen yhteiskunnan vahvistamiseen sekä
- ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävä tulevaisuuden rakentamiseen.

Selonteon aikajänne ja valtion muut ajankohtaiset viestit:

On perusteltua ja realistista, että kulttuuripoliittisen selonteon aikajänne ulottuu riittävän pitkälle tulevaisuuteen. Pitkä aikajänne on kuitenkin myös haasteellinen; selonteossakin todetaan, että yksittäisenä asiakirjana selonteko ei vielä muuta mitään.

Selonteko maalaa yhteistä tulevaisuuskuvaa, mutta samanaikaisesti käytännön tasolla valtio leikkaa taiteen ja kulttuurin rahoitusta vuoden 2025 talousarviossa ja kaavailee kulttuurin säästötoimia myös tuleville vuosille. Lyhyen ja pitkän tähtäimen esitykset ovat myös ristiriidassa

saman vuotta 2025 koskevan valtion kulttuuribudjetin osalta: kukoistavaa toimintaympäristöä koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (s.29) asetetaan tavoitteeksi rahoituksen ennakoitavuuden parantaminen lisäämällä monivuotisten avustusten määrää. Samalla opetus- ja kulttuuriministeriön alainen taiteen edistämiskeskus on kulttuurin leikkauspäätösten toteuttajana tuoreesti viestinyt harkitsevansa monivuotisista rahoitusvälineistä luopumista tiukentuvan budjetin seurauksena. Lisäksi osana valtionhallinnon säästötoimia Tilastokeskus esittää eräiden tilastojen lakkauttamista, ml. kulttuuri-, joukkoviestintä- ja vapaa-ajan osallistuminen -tilastot. Mikäli lakkautuspäätös toteutuu, loppuu tilastojen tuotanto tämän kuluvan vuoden (2024) lopussa. Edellä kuvatut viestit ovat suorassa ristiriidassa selonteon tavoitteiden kanssa.

Selonteko ei ota voimakkaasti kantaa rakenteellisiin muutoksiin, joita selonteon toteuttamiseksi tarvittaisiin, vaan jättää ne tulevien jatkoselvitysten ja toteuttamissuunnitelman tehtäviksi. Tämä onkin monilta osin perusteltua, Silti olisi ollut toivottavaa, että selonteossa olisi toimenpide-ehdotusten osalta otettu huomioon rinnakkain tämän valmistelun kanssa tehtävä, kattava Sivistysthallinto 2030-uudistushanke, jonka tavoitteena on saada aikaan huomattavia rakenteellisia muutoksia juuri opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuurin alan virastojen uudistamiseksi juuri ensisijaisesti tuottavuuden näkökulma. Mikä on näiden tavoiteasiakirjojen rakenteellisten uudistusten välinen yhteys opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla?

Kaupunkien roolin vahvempi näkyminen:

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pitää hyvänä, että selonteossa tunnustetaan aiempaa selvemmin suurten kaupunkien rooli kulttuuripolitiikan käytännön toteuttajina. Tästä kannatettavana esimerkkinä ja ehdotuksena on laajapohjaisen kestävästä kasvua edistävän toimielimen perustaminen niin että mukana olisivat myös suuret kaupungit (s. 26).

Selonteon liiteosassa (s. 37-40) on käsitelty kuntien ja alueiden eriytymiskehitystä ja kulttuuriin osallistumista. Onkin myönteistä, että kaupunkien kasvavan rooli kulttuurin elinvoiman ja yhteisöllisyyden ja kansainvälisyyden tosiasiallisena alustana, suunnannäyttäjänä ja mahdollistajina on tunnustettu liiteosiossa. Tämän muutoksen olisi kuitenkin hyvä näkyä selkeämmin itse kulttuuripoliittisessa selonteossa. Kansallisen kulttuuripolitiikan suuntaviivoissa on tärkeätä tunnustaa, että isojen kaupunkien ja pienempien kuntien ja alueiden toimenpiteiden tulisi olla eriytyneitä, toimintaympäristöön ja ekosysteemiin nähden tarkoituksenmukaisia. Tämän ei tule tarkoittaa eriarvoista kehitystä, mutta kaupunkien erilaisuuden huomioon ottamista ei voi liikaa korostaa. Kaupunkien kasvun tukeminen ja mahdollistaminen koituu koko maan hyväksi.

Suurten muutosvoimien merkityksen korostaminen on tärkeää:

Selonteon liiteosassa on käsitelty käsiteltävän olevan aikajänteen aikana tunnistettuja keskeisiä muutosvoimia ja niiden vaikutuksia. Näiden käsittelyyn tarvitaan sopeutumiskykyä, innovatiivisuutta ja kykyä tehdä pitkän aikavälin strategisia päätöksiä. Keskeisiksi muutosvoimiksi on tunnistettu ilmastonmuutos sekä luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen ehtyminen. Myös demografinen muutos vaikuttaa kulttuuripolitiikassa kaikkeen. Suomen ja erityisesti PKS-seudun väestö monimuotoistuu ja ikääntyy vauhdilla samalla kun syntyvyys laskee (s. 54-58).

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta katsoo, että ilmastonmuutoksen, luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen ehtymisen sekä demografisten muutosten (= väestön monimuotoistuminen ja ikääntyminen) vaikutukset ovat hyvin keskeisiä ajureita ja niillä tulee olemaan olennainen ja laaja merkitys myös kulttuuripolitiikan toteuttamisen edellytyksissä.

Helsinki on linjannut omassa strategiassaan ilmastokriisin torjunnan ihmiskunnan yhteiseksi haasteeksi, jonka puolesta kaikkien tulisi tehdä enemmän kuin oma osuutensa.

Helsinki on päämäärätietoisesti ja pitkäjänteisesti toteuttanut tavoitetaan hiilineutraaliudesta vuonna 2035. Myös selonteon tavoitteiden kautta tulee jatkaa sopeutumista ilmastonmuutoksen seurauksiin tavalla, jolla suojaamme elämänmuotoamme, infrastruktuuria ja omaisuutta.

Ilmastonmuutoksen ohessa on edennyt toinen maapallon ja luonnon rajallisuuden ilmentymä; luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ja lajien kato. Luonnon monimuotoisuus ja monipuolisuus ovat arvokkaita itsessään ja myös elintärkeitä ihmisten henkiselle ja fyysiselle terveydelle ja kulttuurin edellytyksille. Luonnon monimuotoisuuden taloudellinen merkitys on tärkeitä tiedostaa. Kaupungistuminen ja kaupunkikulttuuri voivat toimia luonnon kannalta myönteisenä voimana, koska kaupungeissa on helppo elää ilmaston ja ympäristön kannalta kestävä elämää.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta korostaa väestön monimuotoistumisen ja kulttuurienvälisyyden merkityksen ja ikääntymisen sekä siihen liittyvän kestävyysvajeen suurta merkitystä erityisesti kaupungeissa. Vaikka eliniän pidentyminen lisää hyvän elämän mahdollisuuksia, tulee kaikkien voida ikääntyä arvokkaasti ja saada viimeisinä elinvuosinaan hyvää hoivaa.

Suomalaisten keskimääräiseen eliniän nousuun liittyy syntyvyyden aleneminen ja valtakunnallinen nuorten ikäluokkien pieneneminen luovat

julkistalouden haasteen, joka näkyy kestävyysvajeena eli kuntien ja valtion talouden ennakoituna heikkenemisenä. Työikäisen väestön osuuden pieneneminen heikentää verotulojen ja sosiaaliturvamaksujen kertymää, samalla kun hoiva- ja eläkemenot kasvavat. Helsingillä ei ole ollut kestävyysvajetta, koska helsinkiläisten ja erityisesti lasten ja nuorten määrän ennustetaan kasvavan. Ikääntyminen lisää kuitenkin painetta sille, että valtio pyrkii ohjaamaan yhä suuremman osan Helsingissä syntyvistä verotuloista tulontasauksen kautta koko maalle. Tässä muutoksessa tulisi ottaa paremmin huomioon kaupungistumisen ja segregaatian vastaiset muutostarpeet.

Moninaisuuden ja inklusion näkökulmasta selonteon näkökulma tuntuu eriyttävältä enemmän kuin yhdistävältä. Selonteossa puhutaan ensisijaisesti monikulttuurisuudesta ja laajempi moninaisuuden tavoite jää vähemmälle huomiolle.

Myös maahanmuutto näkyy ja on keskittynyt vahvasti suuriin kaupunkeihin ja pääkaupungin alueelle. Selontekoasiakirjan liitteenä on myös tuoreet (2023) opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset kulttuurisen moninaisuuden edistämiseksi taiteen ja kulttuurin alalla.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta pitää tärkeänä, että maahanmuuttaneita tai maahanmuuttavia ei käsiteltäisi tai nähtäisi rajatusti kohdeyhtymänä, joille suunnitellaan toimenpiteitä vaan osana yhteiskuntaa ja kansalaisina joiden kanssa yhteiskuntaa rakennetaan yhdessä.

Tiivistelmä

Tiivistelmä Helsingin näkemyksistä

- Helsingin kannat selontekoluonnokseen: Helsinki pitää selonteon visiota ja tavoitteita kannatettavina ja linjassa kaupungin omien strategioiden kanssa, mutta korostaa kaupunkien roolin ja suurten muutostoimien merkitystä.
- Tärkeimmät toimenpidekokonaisuudet: Helsingin näkökulmasta keskeisimmät toimenpidekokonaisuudet ovat kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi, kulttuurin tekijät avainasemassa, pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa, yhteistyön ja osallisuuden voima sekä yhteinen linja politiikassa.
- Kaupunkien rooli kulttuuripolitiikassa: Helsinki korostaa suurten kaupunkien merkitystä kulttuuripolitiikan käytännön toteuttajina ja pitää tärkeänä, että kaupunkien rooli näkyy vahvemmin selonteossa.
- Ilmastonmuutoksen vaikutukset: Helsinki painottaa ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen vaikutuksia kulttuuripolitiikkaan ja korostaa sopeutumista näihin muutoksiin.

- Väestön monimuotoistuminen ja ikääntyminen: Helsinki korostaa väestön monimuotoistumisen ja ikääntymisen merkitystä kulttuuri-politiikassa ja pitää tärkeänä, että nämä muutokset huomioidaan selonteon toteutuksessa.
- Moninaisuuden ja inklusion edistäminen: Helsinki katsoo, että selonteko voisi paremmin huomioida laajemman moninaisuuden tavoitteen ja korostaa maahanmuuttajien osallistamista osana yhteiskuntaa.
- Selonteon toteuttamisen haasteet: Helsinki huomauttaa, että valtion lyhyen aikavälin kulttuurirahoituksen leikkaukset ovat ristiriidassa selonteon pitkän aikavälin tavoitteiden kanssa ja että selonteossa ei oteta riittävästi kantaa rakenteellisiin muutoksiin.

Esittelijän perustelut

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt 2.9.2024 (diaarinumero: VN/30163/2023) Helsingin kaupungin lausuntoa luonnoksesta valtion kulttuuripoliittiseksi selonteoksi. Helsingin hallintosäännön 19 luvun 5 §:n mukaan kaupungin puhevaltaa käyttää ja kaupungin esitykset ja lausunnot ulkopuoliselle antaa kaupunginhallitus ellei toisin ole säädetty tai määrätty,

Asian periaatteellisen ja taloudellisen merkityksen ollessa vähäinen, kaupungin esitykset tai lausunnot antaa se kaupungin viranomainen, jonka tehtäviin asia kuuluu.

Lausuntoa ei aikataulusyistä voi panna pöydälle.

Esittelijä

vs. kulttuurijohtaja
Reetta Heiskanen

Lisätiedot

Veikko Kunnas, kulttuurin edistämisen päällikkö, puhelin: 09 310 37002
veikko.kunnas(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 2.9.2024
- 2 Lausuntopyyntö 2.9.2024, liite, Kulttuuripoliittinen selonteko, käsikirjoitus lausunnoille

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano